

Kur'an ve Tefsirin Çocuklara Ulaştırılmasında Popüler Bilimin ve Öyküleyici Anlatımın Yeri*

Ersin Çelik | ORCID: [0000-0002-1821-7772](https://orcid.org/0000-0002-1821-7772)

Dr. Öğr. Üyesi | ersin.celik@erdogan.edu.tr

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi | ROR ID: [0468j1635](https://ror.org/0468j1635)

İlahiyat Fakültesi | Tefsir Anabilim Dalı

Rize | Türkiye

Öz

Müslümanlar, tarih boyunca İslâm dininin ve Hz. Peygamber'in çocuğa atfettiği önemi esas alarak çocukların eğitimine erken yaşlarda başlanmasına özel bir hassasiyet göstermişlerdir. Nitekim Osmanlıda, dört ila beş yaşına gelen çocuklar, “Âmin Alayı” olarak adlandırılan törenle resmî olarak eğitim hayatına başlatılmıştır. Bu uygulama sayesinde çocuğun eğitimle ilk temas anı, zihninde sembolik bir deneyim olarak yer etmiştir. Erken çocukluk dönemindeki bu eğitim ve öğretim, genelde sözlü olarak ve bir hoca riyasetinde yürütülmüştür. Belki de bu sebeple çocuklara yönelik dini eserlerin yazımı ve bir çocuk edebiyatının oluşumu modern döneme kadar hemen hemen ihmal edilmiştir. Ülkemizde 1980'li yıllarda başlayan İslâmî çocuk edebiyatı, 2000'li yıllardan itibaren niceliksel olarak hızla artmıştır. Bu niceliksel artışla birlikte nispeten nitelikli eserler de yayımlanmış ancak belli problemler günümüze kadar süre gelmiştir. İslâmî temalı çocuk edebiyatında karşılaşılan temel sorunlardan biri, doğrudan öğüt verme ve bilgi aktarma amacı taşıyan didaktik yaklaşımın, eserin edebî ve estetik niteliklerinin önüne geçmesidir. Bu durum, söz konusu eserlerin çocukların duygusal dünyasına nüfuz etmesini ve onların ilgisini canlı tutmasını güçleştirmektedir. Bu eserler, ilahi olanı edebi ve estetik bir şekilde işlemek durumundadır ki bunun da çok kolay olmadığı aşîkârdır. Bu çalışmada, Kur'an ve tefsir temalı çalışmalar özelindeki literatür hakkında bilgi verildikten sonra özellikle bu literatür içerisinde popüler bilim ile öyküleyici anlatım metoduyla yazılan eserler hakkında değerlendirme yapılmaktadır. Kur'an'da özellikle itikadi meseleleri anlatma konusunda kevnî âyetlere yapılan vurgu göz önüne alındığında çağdaş dönemde bu vurgunun popüler bilimle harmanlanarak anlatılması kanaatimizce önemlidir. Ancak burada kastedilen, doğrudan bilimsel tefsir örneklerinin çocuklarla buluşturulması değildir. Öte yandan Kur'an'daki itikadi, ahlaki ve hukuki mesajların öyküleyici anlatımla çocuklarla buluşturulması Kur'an ile çocuk arasında sağlam bir bağın kurulmasına yardımcı olacaktır. İşte bu çalışmada bu iki türde yazılan mevcut eserlerin durumu değerlendirilirken yenilerinin yazımı konusunda dikkat edilmesi gereken noktalara ışık tutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tefsir, Kur'an, Çocuk Edebiyatı, Öyküleyici tefsir, Kevnî âyetler.

Atıf Bilgisi

Çelik, Ersin. "Kur'an ve Tefsirin Çocuklara Ulaştırılmasında Popüler Bilimin ve Öyküleyici Anlatımın Yeri". *Akademik-Us* 17 (Mayıs 2025), 72-93.

<https://doi.org/10.70971/akademikus.1670065>

Geliş Tarihi	04.04.2025
Kabul Tarihi	30.05.2025
Yayın Tarihi	31.05.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	*Bu makale, Uluslararası Gelecekte Aile Sempozyumu'nda sözlü olarak sunulan ancak tam metni yayımlanmayan "Kur'an ve Tefsir Temalı Çalışmalar Çerçevesinde Aileyi Nitelikli Çocuk Eserleriyle Buluşturmak" adlı tebliğin içeriği geliştirilerek ve kısmen değiştirilerek üretilmiş hâlidir. Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	intihal.net ile yapıldı.
Etik Bildirim	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

The Role of Popular Science and Narrative Expression in Conveying the Qur'ân and Tafsîr to Children *

Ersin Çelik | ORCID: [0000-0002-1821-7772](https://orcid.org/0000-0002-1821-7772)

Asst. Prof. Dr | ersin.celik@erdogan.edu.tr

Recep Tayyip Erdogan University | ROR ID: [0468j1635](https://ror.org/0468j1635)

Faculty of Theology | Department of Tafsîr

Rize | Türkiye

Abstract

Muslims have placed special importance on their children starting education at an early age, probably because of the importance that Islam and the Prophet Muhammad have given to children throughout history. Indeed, in the Ottoman Empire, children who reached the age of four or five were initiated into education with a ceremony called the Âmin Alayı (amen parade for children), and the moment they came into contact with education was ritualized in the child's memory. This education and teaching in early childhood was generally carried out verbally and under the presidency of a teacher, and perhaps for this reason, the writing of religious works for children and the formation of a children's literature were almost neglected until the modern period. Islamic children's literature, which started in our country in the 1980s, has rapidly increased in quantity since the 2000s. Although relatively qualified works have been published along with this quantitative increase, certain problems have continued to the present day. One of the main problems seen in Islamic children's works is that the didactic aspect, such as giving advice and transferring information, takes precedence over the literary and aesthetic aspect, and the work does not appeal to the soul of children. These works have to handle the divine in a literary and aesthetic way, which is obviously not easy. In this study, after providing information about the literature on Qur'ân and tafsîr-themed studies, an evaluation is made especially about the works written with popular science and narrative narration methods within this literature. Considering the emphasis on the verses of the Qur'ân, especially in explaining theological issues, it is important to explain this emphasis by blending it with popular science in the contemporary era. However, what is meant here is not to directly introduce scientific tafsîr examples to children. On the other hand, introducing the doctrinal, moral and legal messages in the Qur'ân to children through narrative narration will help to establish a strong bondbetween the Qur'ân and children. In this study, while evaluating the status of existing works written in these two genres, the points that should be taken into consideration in writing new ones are shed light.

Keywords

Tafsīr, Qur'ān, Children's Literature, Narrative tafsīr, Kevnī verses

Citation

Çelik, Ersin. "The Role of Popular Science and Narrative Expression in Conveying the Qur'ān and Tafsīr to Children". *Akademik-Us* 17 (May 2025), 72-93.

<https://doi.org/10.70971/akademikus.1670065>

Date of Submission	04.04.2025
Date of Acceptance	30.05.2025
Date of Publication	31.05.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	* This article is an expanded and partially revised version of the content of the presentation titled "Introducing the Family to Quality Children's Works within the Framework of Quran and Tafsir Themed Studies," which was orally presented at the International Symposium on the Future of Family but not published in full. This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained from literature review/published sources. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes – intihal.net
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	ilahiyatdergisi.etik@artvin.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Çocuk edebiyatı, çocuklar için yazılmış veya çocuk ruhunu taşıyan eserlerin oluşturduğu edebiyat olarak tanımlanmaktadır. Buna karşın çocuk edebiyatının sınırlarının ve mahiyetinin belli olmadığı, aynı yaştaki çocukların dahi anlama kapasitelerinin bir olmadığı gibi eleştirilerden hareketle gerçekte çocuk edebiyatının mümkün olmadığını savunanlar da bulunmaktadır. Tüm bu eleştirilerin yanı sıra, çocuk edebiyatı genel olarak 2-14 ya da 0-16 yaş aralığındaki çocukların duygu ve düşünce dünyalarına hitap eden yazılı ve sözlü edebî ürünlerle sınırlandırılmakta; bu çerçevede, alanın kendine özgü biçimsel ve içeriksel nitelikleri belirlenmektedir.¹

Çocuk edebiyatının tarihsel serüveninin ilk durağında, dini öykülerin olduğunu söylemek mümkündür. Zira Orta Çağ'da çocuk eğitiminde daha çok kilisenin baskın bir rol oynaması sebebiyle Batı'da çocuklara kutsal kitap ve kutsal kitaptaki dini öykülerin öğretildiği bilinmektedir. Bunun İslâm dünyasındaki karşılığının ise Kur'an ve hadislerde yer alan kıssalar olduğunda şüphe yoktur.² Dolayısıyla çocuk edebiyatının temelini dini içerikli olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Ancak bazı araştırmacılar tarafından gerek Osmanlı'nın son döneminde gerekse Cumhuriyet döneminde uzun yıllar boyunca "çocuk modernleşmesi" bakış açısı hâkim olduğundan dini bir konuyu çocuklara ve gençlere edebi bir üslup içerisinde sunmaya çalışanların, gerici, bağnaz hatta yobaz olarak nitelenerek eserlerinin görmezden gelindiği belirtilmektedir.³ Bu yüzden ülkemizde çocuk edebiyatının modern dönemde kazandığı şekil ve muhtevaya uygun dini içerikli eserlerin serüveni 1980'li yıllara dayanmaktadır. 2000'li yıllardan itibaren de dini içerikli çocuk eserlerinde gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Nitekim 2017 yılında tamamlanan bir araştırmada, 2003-2015 yıllarında yayınlanan dini içerikli çocuk kitaplarının sayısı 684 olarak tespit edilmiştir. Bu eserler; 196'sı genel olarak din sahasında, 123'ü siyer, 68'i iman ve İslâm, 53'ü ibadet, 46'sı Allah inancı, 46'sı Peygamberler tarihi, 39'u Kur'an-ı Kerim, 30'u hadis, 29'u sahabe ve 19'u da ahlak alanında olmak üzere toplam on başlık altında kategorize edilmiştir.⁴ Çocuklara yönelik hazırlanan eserlerin niceliksel olarak arttığı son dönemde söz konusu eserlerin niteliksel olarak bazı sorunlarının olduğuna dair gözlemlerimiz, bu çalışmanın da muharrik unsuru olmuştur. Diğer bir ifadeyle bu çalışma, çocuklara yönelik nitelikli dini eserlerin hazırlanması ve mevcutlarının da akademik bir süzgeçten geçirilmesine dair duyulan ihtiyacın sonucudur.

1 Ali Fuat Bilkan, "Çocuk Edebiyatı -Kavram ve Mahiyet-", *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* (Ankara: Hece Yayınları, 2005), 7-8; Alemdar Yalçın-Gıyasettin Aytaş, *Çocuk Edebiyatı* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2012), 13.

2 Dursun Ali Tökel, "Eskilerde Çocuk Eğitimi: Çocuk Edebiyatı Gözüyle Eskiye Bakmak", *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* (Ankara: Hece Yayınları, 2005), 76-77.

3 Ahmet Efe, "Edebiyatımızda Öze Dönüş Hakkında", *Türk Dili Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, 756 (2014): 228.

4 M. Fatih Turanalp, *Dini İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 230-245.

Dînî içerikli çocuk eserlerinin içerisinde Kur'an/Tefsir temalı çalışmalara gelince bu tür eserlerin büyük bir yekün tuttuğu dikkatleri çekmektedir. Nitekim Kur'an/Peygamber kıssalarına dair eserler hariç tutulduğunda Kur'an ve Tefsir temalı yaklaşık 150 çocuk eseri yayımlanmıştır.⁵ Çoğu set halinde telif ve tercüme yaklaşık 30 çalışmanın da Kur'an/Peygamber kıssaları hakkında yayımlandığı tespit edilmiştir.⁶ Dolayısıyla bu setlerin içerisindeki kitaplar tek tek sayıldığında bu rakamların daha da arttığı görülmektedir.

Bu araştırmada, popüler bilim ve öyküleyici anlatım yoluyla hazırlanmış Kur'an/Tefsir eksenli çocuk eserleri değerlendirilmiştir. Dini muhtevaya sahip çocuk eserlerine yönelik bazı genel çalışmalar⁷ yapılmış olmakla birlikte dini çocuk edebiyatının içerisinde önemli bir payı olan Kur'an eksenli eserlere dair hususi bir araştırmanın olmadığı görülmüştür.⁸ Genel çalışmalarda ise bizim araştırma alanımız olan Kur'an/Tefsir eksenli eserlere dair seçilen örneklerin sınırlı olduğu ve "Din Eğitimi" perspektifinden bakıldığından Kur'an/Tefsir alanında verilen bilgilere dair içerik analizinin doğal olarak yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir.⁹ Sonuç olarak bu çalışmada popüler bilim ve öyküleyici anlatım yoluyla çocuklar için hazırlanan Kur'an eksenli eserler, biçim ve içerik açısından değerlendirilmekte ve söz konusu alanda çocuklar için daha nitelikli eserlerin yazımı için mütevazı bir katkı sunmayı hedeflemektedir.

1. Kur'an ve Tefsir Temalı Çocuk Eserleri Literatürü

Geçmişten günümüze yetişkinler için telif edilen tefsir eserleri; rivayet, dirayet, işârî, fikhî, bilimsel tefsir ekolü gibi farklı kategorilere ayırdığı gibi aslında çocuklar için telif edilen Kur'an/tefsir temalı çalışmaların da yeknesak bir görüntü arz etmediğini, ele alındığı yöntem ve içeriğe göre farklı kategorilere ayırdığını öncelikli olarak söylemek gerekir.

5 Esranur Yıldız, *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an/Tefsir Çalışmalarının Değerlendirilmesi* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 54.

6 Hatice Kurun, *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an Kıssaları Eserlerinin Üslup ve Muhteva Açısından Analizi* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 5-26.

7 Dini içerikli çocuk edebiyatına dair bazı çalışmalar olmakla birlikte bunların birçoğu doğrudan bizim incelediğimiz konuyla ilgili değildir. Bizim konumuzla ilgili çalışmaların başında Muhammed Fatih Turanalp'in 2017 yılında hazırladığı "Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi" başlıklı doktora tezi gelmektedir. Bunun dışında Adem Çalışkan'ın "İslâmî Çocuk Edebiyatı" (2001), Melek Demirdöğen-Ayşe Farsakoğlu Eroğlu'nun "İslami Çocuk Edebiyatı" (2021), Hikmet Koçyiğit'in "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı" (2020) başlıklı makaleleri ve Ahmet Yılmaz'ın 2007 yılında hazırladığı "Çocuklara Meal ve Tefsir Hazırlamanın Gerekliği ve Örnek Olarak Lokman Suresinin Meal ve Tefsiri" başlıklı yüksek lisans tezleri konuyla ilgili diğer çalışmalar olarak zikredilebilir.

8 Kıymetli öğrencilerim Esranur Yıldız ve Hatice Kurun tarafından hazırlanan yüksek lisans çalışmaları hem bu çalışmanın ilk nüvesi olan sempozyum bildirisinden sonra hazırlanmışlar hem de bu çalışmalarda popüler bilim ve öyküleyici anlatım temalarına özel bir vurgu bulunmamaktadır. Bkz. Yıldız, *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an/Tefsir Çalışmalarının Değerlendirilmesi*; Kurun, *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an Kıssaları Eserlerinin Üslup ve Muhteva Açısından Analizi*.

9 Turanalp, *Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Değerlendirilmesi*, 230-245

Mesela bazı çalışmalar; Râgıb el-İsfahânî'nin (ö. V./XI. yüzyılın ilk çeyreği) *el-Müfredât*'ına öykünürcesine Kur'an'daki bazı kelime ve kavramlara odaklanmaktadır.¹⁰ Söz konusu çalışmalardan bazısı da ulûmü'l-Kur'ân tarzında Kur'an hakkında genel bilgi vermeye tahsis edilmiş görünmektedir.¹¹ Yine bazı eserlerde konulu tefsir tarzında bir yöntem benimsenirken¹² bazı eserlerin ise bağımsız sûre tefsirlerine tahsis edildiği dikkatleri çekmektedir.¹³ Öte yandan bazı çalışmalarda daha çok sebeb-i nüzül ve Kur'an'daki kıssalar üzerinden bir anlatım sunulurken¹⁴ bazı çalışmaların ise tamamen Peygamber kıssalarına tahsis edildiği söylenebilir. Ancak bu eserlerin birçoğunun didaktik yönünün ağır bastığını ve çocukların ilgilerini çekmekten uzak olduğunu söylemek mümkündür.

Çocuklara yönelik telif edilen Kur'an/tefsir temalı eserler arasında en çok dikkat çeken ve burada özellikle yer vermek istediğimiz iki tür bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, çocuklar için âyetlerin öyküleştirdiği eserler¹⁵ diğeri ise popüler bilimle kevnî âyetlerin izah edilmeye çalışıldığı eserlerdir.¹⁶ Bahsi geçen iki tür, çocukların ilgisini çekme açısından

10 Bkz. Selcen Yüksel Arvas, *Çocuklar İçin Kur'an Terimleri Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012); Nuriye Çeleğen, *Benim Kur'an-ı Kerim Sözlüğüm* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2023).

11 Bkz. Selçuk Yıldırım, *Anne Bana Kur'an'ı Anlat* (İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2012); Selcen Yüksel Arvas, *Benim Kur'an'ım* (İstanbul: Nesil Yayın Grubu, 2015); Menşure Özhazar (ed.), *Kutsal Kitabımız Kur'an-ı Kerim*, (İstanbul: Tire Kitap, 2016); Aysun Karabağ ve Özlem Özen, *Kur'an Ülkesini Tanıyalım* (İstanbul: İmam Rıza Dergâhı Yayınları, 2019); Yasemin İslamoğlu, *Surelerle Düşünüyorum 1* (İstanbul: Düşün Çocuk Yayınları, 2020).

12 Bkz. Özkan Öze, *Merak Ediyorum* (İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2008); Ali. Türk, *Bana Öğret* (İstanbul: Defne Yayınları, 2013); Faruk Kanger, *Organlarımız Konuşuyor* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2017); Hatice Kübra Tongar, *Çocuklar İçin Ayet Ayet Allah Sevgisi* (İstanbul: Hayygrup Yayıncılık, 2021).

13 Bkz. Mecdi Fethi es-Seyyid, *Çocuklar İçin Namaz Sureleri ve Tefsiri*, çev. Halil Aldemir (İstanbul: Polen Yayınları, 2020); Mecdi Fethi es-Seyyid, *Çocuklar İçin Yasin, Tebareke, Rahman ve Amme Surelerinin Tefsiri*, çev. Halil Aldemir (İstanbul: Polen Yayınları, 2020); Ayşegül Akakuş Akgün, *Bulmacalarla Öğreniyorum Namaz Sureleri* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2023).

14 Bkz. Muharrem Tan vd., *Ayetlerin İniş Hikayeleri* (İstanbul: Uysal Yayınevi, 2016); Nurdan Damla, *365 Günde Sevgili Kitabım Kur'an* (İzmir: Timaş Yayınları, 2018).

15 Bkz. Meha Ali, *Bir Ayet Bir Hikâye* (İstanbul: Nar Yayınları, 2009); Nazlı Hilal Kızılkaya, *Çocuğumla 1 Ayet 1 Hadis 1 Hikâye* (İstanbul: Mavi Lale Yayınları, 2010); Faruk Kanger, *Kur'an'ın Sırlar Âlemine Yolculuk* (İstanbul: Bizim Bahçe Kitapları, 2011); Mehmet Nezir Gül, *Cemil Dede Namaz Surelerini Anlatıyor* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011-2012); Rıza Şemseddin, *Kur'an Bahçesi* (İstanbul: Nar Yayınları, 2014); Ayşe Serra Kara, *Öykülerle Namaz Sureleri* (Konya: Kayalıpark Yayınları, 2016); Hasan Uzun, *Kur'an'a Konan Bal Arısı Bir Nahl Sûresi Hikâyesi* (İstanbul: Ravza Yayınları, 2018); Yasemin Ulun Pak, *Ayetlerle Erdemli Davranışlar* (İstanbul: Erdem Yayınları, 2019); Selcen Yüksel Arvas, *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019); İbrahim Arpacı ve Sema Çelem, *Kur'an Bana Ne Diyor?* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020); Hasan Uzun, *Kalbi Atanlara 83 Ayette Yasin Suresi* (İstanbul: Ravza Yayınları, 2021); Elif Yüceer, *Yürüyüş "Hikâyelerle Lokman Suresi"* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2021); Ayla Başaran, *Salih'in Kur'an Günlüğü* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2021); Esra Çekici Demir, *Hikâyelerle Kısa Sureler Serisi* (Ankara: Milli Gençlik Vakfı Yayınları, 2022); Fatma Sema Sekban, *Yok Artık Pelin* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2022); Elif Yüceer, *Hazineye Açılan Kapı "Hikâyelerle Fâtihâ Suresi"* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2023); Veysel Akkaya, *Hikâyelerle Namaz Sureleri ve Duaları* (İstanbul: Pırıltı Kitapları, 2019); Süleyman Ezber, *Arkadaşım Kur'an* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2023).

16 Tarık Uslu, *Şu Acayip Şeyler* (İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2008); Özkan Öze, *Yeryüzü Ayetleri 1-2*

önemli bir yere sahip olmakla birlikte aynı zamanda daha kaliteli benzer eserlerin geliştirilmesi için örnek teşkil etmektedir.

1.1. Popüler Bilimle Kevnî Âyetler Üzerine Düşünmek

“Popüler” kavramı, Latince “halk” ve “toplum” anlamlarına gelen “populus” ifadesinden gelmektedir. Popüler bilim, bilimsel çalışmaların geniş halk kitlelerince anlaşılabilir hale getirilmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle popüler bilim, bilimsel kuram, kavram ve terminolojiyle yapılan bir çalışmanın kamuya dönük yüzüdür. Bu bağlamda popüler bilim yayıncılığı da kısaca bilimsel konuları anlaşılabilir bir dil ile kamuya sunmayı amaç edinmektedir. Ülkemizde görece geç başlasa da 1891 yılında yayınlanmaya başlayan *Servet-i Fünûn* dergisinin özellikle ilk dönemi, daha çok Fransızca çevirilerden oluşan bir popüler bilim dergisi olma özelliğine sahiptir. Nitekim *Servet-i Fünûn Dergisi*’nde popüler fen bilgileri ve sağlık bilgileri, Avrupa’da yapılan ilmi keşiflerin havadisleri bulunduğu aktarılmaktadır.¹⁷

Popüler bilim unsurlarıyla harmanlanmış eserlerin, Kur’ân ve tefsir bilgisinin aktarımında bir araç olarak kullanılması, üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Kur’ân-ı Kerîm’de birçok âyetle, insanlara tefekkür etmeleri öğütlenmektedir. Tefekkür edilmesi istenen konular; kimi zaman gökyüzü, kimi zaman yeryüzü ya da insanın kendi bedeni gibi varlık alanlarına işaret eder. Yüce Allah; dağları, develeri, denizlerde seyreden gemileri, yıldızları, gece ve gündüzü, süt veren hayvanları ve bal üreten arıları zikrederek insan zihninde kendi eşsiz kudretine dair bir idrak oluşturmaya ve ahiret hayatını düşündürmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda popüler bilim diliyle kaleme alınmış eserlerin Kur’ân’ın tefekküre yönlendiren mesajlarını daha geniş kitlelere ulaştırma potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

Yüce Allah’ın Kur’ân’da tefekkür edilmesini emrettiği hususlar, 1400 yıl önce Kur’ân’ın nâzil olduğu vasattaki insanın Allah ve âhiret inancının şekillenmesinde katkı sağlarken günümüzde değişen ve gelişen dünyadaki insanlar için de birer ibret vesikası olma özelliğini sürdürmektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte nüzul ortamında sade bir gözleme dayanan tefekkür süreci önemli ölçüde evrilmiş ve bugünkü anlamıyla çok daha kapsamlı bir boyut kazanmıştır. İnsanlık doğayı keşfetmeye devam ettikçe, doğa da her defasında insan zihnini hayrete düşüren yeni mucizelerle ortaya çıkmakta ve bu durum, düşünen zihinlerin Allah inancı ile ahiret anlayışının şekillenmesinde etkili olmaya devam etmektedir. Dolayısıyla kevnî âyetler, geçmişte ve günümüzde; yetişkinler ve çocuklar için birer delil olma özelliğini sürekli tazelemektedir. Bu bağlamda popüler bilimle kâinata dair

(Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015); Nurcan Yıldırım, *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar* (İstanbul: Multibem Yayınları, 2022). Nurcan Yıldırım, *Âyet Âyet Keşfet Bitkiler* (İstanbul: Multibem Yayınları 2022); Nurcan Yıldırım, *Âyet Âyet Keşfet Kâinat* (İstanbul: Multibem Yayınları 2024).

17 Bülent Güner - M. Dursun Çitci, “Popüler Bilim Anlayı Anlayışı ve Coğrafyanın Popülerliği, Bilim ve Teknik Dergisi Örneği”, *Popular Science Conception and The Popularity of Geography, The Sample of Bilim ve Teknik Journal*, (ts.), 135-136.

âyetler arasında ilişki kurarak çocuklara Allah'ın yüceliğini ve evrenin yaratıcısını tanıtıcı eserlerin kaleme alınması son derece önemlidir. Özkan Öze'nin Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından çıkan *Büyük Karanlığın Sırrı* ve *Mucizeler Fabrikası* eserleri ile Nurcan Yıldırım'ın *Âyet Âyet Keşfet Bitkiler* ve *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar* adlı eserleri söz ettiğimiz çerçevede dikkatleri çekmektedir.

Söz konusu eserlerdeki yöntem; gökyüzü, yeryüzü, hayvanlar veya bitkilerden bahseden bir âyeti serlevha yaptıktan sonra âyetle bahsedilen nesne veya hadise hakkında bilimsel bilgilerden de istifade ederek Allah'ın kudretine ve O'nun yaratmadaki sanatına dikkat çekerek körpe zihinlerde Allah inancının yerleşmesine katkı sağlamaktır. İlk bakışta çocuklar için bilimsel tefsir izlenimi veren bu eserlere “bilimsel tefsir” demek doğru olmayacaktır. Zira bu eserlerde serlevha olarak verilen âyetle ardından yer yer öyküleştirilerek verilen bilimsel bilgiler ve gözlemlerle doğrudan bir ilişki kurulmamakta, daha çok âyetten hareketle çocuk, yaratılardan yaratıcıya doğru bir tefekküre davet edilmektedir. Bu yönüyle söz konusu çalışmaların, Kur'an ve Tefsir temalı çocuk eserlerinin içerisinde özel bir yere sahip eserler olduğunu düşünmekteyiz. Nitekim Öze'nin *Büyük Karanlığın Sırrı* isimli çalışmasında karanlık, güneş, ay, gökyüzü, renkler, dünya, bulut, yağmur ve rüzgârla ilgili bilimsel bilgiler öyküleştirilerek aktarılırken her şeyden önce bunların hepsinin gerçek failinin Allah olduğu bazen açıkça bazen de dolaylı şekilde ifade edilmektedir.¹⁸ Buradaki öykülerin başında verilen âyetlerin Allah'ın kudretini düşünmeye sevk eden âyetlerden seçilmiş olması da oldukça önemlidir.¹⁹ Netice olarak burada bilimsel bilgiden faydalanan Allah'ın kevnî âyetleri hakkında çocukların ufku genişletilmektedir. Öte yandan verilen bilimsel bilgilerin direkt âyetin yorumu olarak verilmemesi de son derece isabetlidir. Örneğin “وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا”/ *Gökyüzünü korumuş bir tavan yaptık.*” âyetinin ardından daha çok atmosfere vurgu yapılması âyetin modern dönemde yapılan bir yorumudur.²⁰ Ancak bu modern tefsirlerin aksine yapılan yorumun direkt âyetin tefsiri olarak verilmeyip gökyüzünün esrarının görünenden çok fazla olduğuna işaretle ifade edilmesi hoşgörüyü karşılanabilir bir yorum olarak durmaktadır. Fakat burada âyetin devamındaki “عَنْ آيَاتِهَا مُعْضُونُونَ”/ *Onlar ise gökyüzünün işaretlerinden yüz çevirmektedirler.*” kısmının da verilmesi daha isabetli olacaktır. Zira âyetin son kısmı, “korunmuş çatı” ifadesinin, klasik tefsirlerde genellikle yorumlandığı şekliyle şeytanlardan veya düşmekten ve çökmekten korunmasından daha fazlasını ifade ediyordur.²¹

Öze'nin *Mucizeler Fabrikası* isimli çalışmasında ise dağların kazık gibi çakılması, toprağın bereketi, her şeyin bir ölçüyle yaratılması, ağaçtan yaprağın düşmesi, kemiklerin etle kaplanması, insanın yediklerindeki sırlar (yumurta), kuşların uçuşu, arının evi

18 Özkan Öze, *Büyük Karanlığın Sırrı* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 4-147.

19 Örnek için bk. Karanlık: وَالشَّمْسُ تَجْرِي: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ (En'âm 5/1); Güneş: وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا (Furkân 25/61); Korunmuş tavan: وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ سَقْفًا مَحْفُوظًا (Enbiya 21/32); Renkler: صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً (Bakara 2/138).

20 Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988), 5/503.

21 Râzî, *Mefâtihi'l-gayb*, (Beyrut: Dâru ihyâi't-türâsî'l-Arabî, 1420) 22/139-140.

(petek), bal ve kum taneleri²² gibi konularda aynı şekilde serlevha bir âyetin peşi sıra sürükleyici şekilde popüler bilimle kevnî âyetler tefekküre davet edilmektedir. Ancak bu eserlerde yine de bazı konularda serlevhada verilen âyetin ifade ettiği anlam ile sonrasında verilen bilgiler arasında uyumsuzluk dikkat çekmektedir. Örneğin; söz konusu eserde, kemiklerin etle kaplanmasıyla ilgili kevnî âyet ele alınırken Bakara Sûresi'nin 259. âyetine atıfta bulunmaktadır. Bu âyet, kemikleri kalan eşeğin Hz. Üzeyr'e yönelik mucizevi bir şekilde diriltildiği sahneyi ifade etmektedir. Oysa insanoğlunun yaratılışı ve aşamalarını anlatan Mü'minûn 12-14. âyetler veya Hac 5. âyet bizce buradaki konu için çok daha uygun olacaktır.²³ Zira bu âyetler, her insanın hayata gelişinin eşsizliğini anlatmakta çok daha açıktırlar.

Nurcan Yıldırım'ın *Âyet Âyet Keşfet Bitkiler* ve *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar* adlı eserleri de Kur'an'da geçen bitki ve hayvanlara dair serlevha âyetlerden sonra ilginç bilimsel bilgilerin verilmesi bakımından Öze'nin eserleriyle yöntem olarak benzeşmektedir. Ancak burada Öze'nin aksine âyetten sonra bazen sebep-i nüzûl bazen hadislerle bazen de aklî yorumlarla âyete dair tefsire yer verilmiştir. Özellikle bu kısmın kitabın hitap ettiği yaş dikkate alındığında sürükleyici olduğunu söylemek zordur. Yazarın hazırladığı bu eserlerde her konunun ardından etkinliğe yer verilmiş olması ise oldukça güzeldir.²⁴ Söz konusu eserler, özellikle 4-6 yaş kurslarındaki öğretmenler tarafından yardımcı materyal olarak değerlendirilebilir ve etkinlikleri de yapılarak Kur'an'ın muhtevasına dair farkındalık oluşturulabilir. Yine ebeveynler tarafından çocukla birlikte okunarak etkinlikleri yapılabilir. Zira kitap mevcut haliyle birçok çocuğun kendi başına okuması için ilgi çekecek bir kurguya sahip gözükmemektedir. Öte yandan Yıldırım, söz konusu eserlerinde Kur'an'da geçen bütün hayvanlara ve bitkilere de yer vermiş değildir. Mesela o; *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar* adlı eserinde sadece on tane hayvan hakkında bilgi vermiştir. Oysa Kur'an'da aslan, at, balık, bal arısı, bıldırcın, bit, hüdhüd kuşu, çekirge, deve, domuz, eşek, fil, inek, karga, karınca, keçi, koyun, kurbağa, kurt, köpek ve maymun gibi birçok hayvanın ismi geçmektedir.²⁵ Yazar, burada muhtemelen çocukların ilgisini çeken ve onları ürkütmeyecek bazı hayvanları tercih etmiştir ki bu da son derece anlaşılır bir durumdur.

Gelişen bilim ve teknolojiyle birlikte kâinatın mükemmelliği çok daha iyi anlaşılmaktadır. Dolayısıyla yaratılardan yaratıcıya doğru tefekküre götüren bu tarzdaki eserlerin çocukların istifadesine sunulması ve yeni eserlerin yazılması önemlidir. Nitekim Kur'an'da zikredilen daha birçok konunun bu yöntemle öyküleştirmesi mümkündür. Örneğin *“Bizim, her canlıyı sudan yarattığımızı görmezler mi? Hâlâ inanmayacaklar mı?”*²⁶, *“Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun kalbini İslâm'a açar; kimi de saptırmak isterse,*

22 Nebe' 78/6-7; Kamer 54/49; el-En'am 6/59; el-Bakara 2/259; en-Nahl 16/79; en-Nahl 16/68-69.

23 Öze, *Mucizeler Fabrikası*, 48-63.

24 Yıldırım, *Âyet Âyet Keşfet Bitkiler*, 8-87; Yıldırım, *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar*, 8-89.

25 Abdürrahim Ekinci, “Kur'an'da Hayvanların Zikredilmesinin Hikmetleri”, *GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi SIRAT* 2/2 (2021), 116.

26 el-Enbiyâ 21/30.

*göğe çıkıyormuş gibi kalbine darlık ve sıkıntı verir.*²⁷ ve *“Kendi (yaratılışı)nızda bile (nice deliller vardır). Hala görmeyecek misiniz?”*²⁸ gibi âyetler çocuklar için bilimsel bilgiyle harmanlanarak öyküleştirebilecek âyetlerin başında gelmektedir. Burada daha önce dediğimiz gibi âyetlerin bunlara delalet ettiğini açıkça ifade etmekten daha çok çocuklara Allah'ın yeryüzü ve gökyüzü âyetlerini tefekkür boyutuna dikkat çekilmelidir. Öte yandan şunu da belirtmekte fayda vardır. Örneğin her insanın parmak izinin farklı olduğunu öyküleştirecek buradan Allah'ın kudretine gitmek istediğimizde illaki parmak ifadesinin geçtiği *“Evet, Biz onu, parmak uçlarına varıncaya kadar bütün incelikleriyle yeniden yapmaya kadiriz.”* âyetini kullanmak zorunda mıyız? Aksine *“Şüphesiz biz insanı en güzel biçimde yaratmışızdır.”*²⁹ veya *“O Allah ki, yarattığı her şeyi en güzel bir şekilde yarattı; insanı yaratmaya da çamurdan başladı.”*³⁰ gibi insanın yaratılışındaki mükemmelliğe delalet eden âyetleri burada giriş için kullanmak hem bilimsel tefsir eleştirisinin ortadan kalkmasına vesile olacak hem de kevnî âyetler çocukların dikkatlerine sunulmuş olacaktır.

1.2. Kur'an'ın Mesajını Öyküleştirmek

Öyküleyici metin türü; bir konunun, bir olayın kişiler etrafında, belirli bir zaman ve mekân içinde anlatıldığı, iletilmek istenilen duygunun bir olay içinde kurgulanarak ya da bir olaya bağlanarak verildiği metin türüdür.³¹ Tarih, kültür ve dini bilgiler binlerce yıldır aslında öyküler aracılığıyla nesilden nesile aktarılmaktadır. Hikâyeler, çocuklara öğrenme için anlamlı bir bağlam, tahmin edilebilirlik imkânı sağlamaktadır. Bir âyeti, sûreyi ya da dini-ahlaki bir konuyu belli bir kurgu dâhilinde hikâyeleştirerek aktarma yöntemi son yıllarda çocuklar için hazırlanan Kur'an ve tefsir temalı çocuk eserlerinde de görülmektedir.

Tefsirde öyküleştirme metoduyla yazılmış birçok eser olmasına rağmen burada tek tip bir metot olmadığını söylemek gerekmektedir. Bazı çalışmalarda herhangi bir ana tema olmaksızın çeşitli âyetlerin içeriği öyküleştirilirken³² bazı eserlerde ise küçük veya büyük bir sûrenin tamamının öyküleştirilerek tefsir edildiği görülmektedir. Tefsirde öyküleştirme yönteminin kullanıldığı çocuk eserlerinden en çok karşılaştığımız ise ahlaki değerler içerikli âyetlerin öyküleştirmesidir.

DİB Yayınları'ndan çıkan *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet* başlıklı çalışma çeşitli âyetlerin öyküleştirildiği birinci yöntemle örnek olarak verilebilir. Bu çalışmada bir sayfalık kısa öykülerde inanç, ahlâk ve kevnî âyetler gibi konular işlenmiş, hikâyenin bir parçası

27 el-En'âm 6/125.

28 ez-Zâriyât 51/21.

29 Tîn 95/4.

30 Secde 32/7.

31 Emin Özdemir - Adnan Binyazar, *Yazmak Sanatı* (İstanbul: FOM Kitap, 2018), 101.

32 Rıza Şemseddin, *Kur'an Bahçesi 1-5*, çev. Milad Selmani (İstanbul: Nar Yayınları, 2014); Nehir Aydın Gökdoğan, *Canım Rehberim Kur'an'ım* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2019); Selsen Yüksel Arvas, *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019), 8-87.

olmaksızın öykünün kenarında konuyla ilgili âyete yer verilmiştir. Bu bağlamda öykü ile hikâye arasındaki ilişki, zaman zaman öykü metni içerisinde âyetin doğrudan meâlinin sunulması yoluyla, zaman zaman ise âyetin meâline yer verilmeden içeriğinin hikâye bağlamında örtük şekilde aktarılmasıyla tesis edilmektedir. İlgi çekici bu tarz öykülerin inanç, ahlâk, ibadet, kevnî âyetler gibi farklı farklı kategorilerde ele alınması ve çocukların ilgisini çekecek bir üslup ve görsellerle desteklenmesi gerekmektedir. Ancak söz konusu eserde öykülerin çok kısa olması ve tek kitap içerisinde verilmesi çocukların kitaba olan ilgisini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca bu tarz eserlerde kitabın ismi, kitap içerisindeki öykülerin başlığı ve içerisindeki görsellerin daha ilgi çekici olması çocukların beğenisi ve dikkatlerinin çekilmesi açısından önemlidir.

Tefsirde seçme âyetlerin öyküleştirildiği bir başka eserde ise küçük öykülerin içerisinde hikâyeye bütünlük bir şekilde Kur'an âyetlerinin kullanıldığı görülmektedir. *Canım Rehberim Kur'an'ım* üst başlıklı bu setteki öykülerin daha uzun olması, konu edilen âyetin mesajının çocuklara daha iyi aktarılmasını sağlamaktadır. Bu sette öyküleştirilen âyetlerin de ahlaki değerlerle ilgili olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmada emanete riayet ve sözünde durma, gıybet, iyilik yapmak ve kötülüğü affetmek, iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmak, kibirden uzak durmak, hayır ve infakta bulunmak, müminlerin kardeş olduğu, boş ve faydasız şeylerden uzak durmak, Hz. Peygamber'i örnek almak, insanın bir anne babadan yaratıldığı, farklılıkların üstünlük vesilesi olmadığı gibi temalar işlenmektedir.³³ Bu çalışma dil ve üslup bakımından hitap ettiği 7-9 yaş çocukları için uygun bir settir. Ancak bu setin içerisindeki kitapların isimlerinin de çocukların ilgisini çekecek başlıklara sahip olmadığını belirtmek gerekmektedir. Kitapların isimleri verilirken didaktik temalardan daha çok o yaştaki çocukların ilgisini çekecek ifadelerden seçilmesi gerekmektedir.

Çocuklar için hazırlanan öyküleyici tefsir alanındaki ikinci tür eserler ise kısa ve uzun bazı sûrelerin görece uzun bir hikâyenin içerisinde tefsir edildiği çalışmalardır. *Kur'an'a Konan Bal Arısı*, *Kalbi Atanlara 83 Ayette Yasin Hikayesi*, *Arkadaşım Kur'an* ve *Hazineye Açılan Kapı* başlıklı çalışmalar bu kısma örnek olarak verilebilir. Bu çalışmalardan ilk ikisi, yaz tatilinde Hasan dayılarının yeğenlerine yaptığı Nahl ve Yâsin Sûrelerinin âyet âyet tefsirini içermektedir. Eserler, dil ve üslup açısından hitap ettiği yaşın üzerinde sayılabilir. İçerik olarak ise âyetlerin gündelik örneklerden ve bilimsel gelişmelerden hareketle açıklanmaya çalışılması, âyetlerin nazil olduğu vasattan çok bahsedilmemesi dikkatleri çekmektedir. Söz gelimi Yâsin Sûresi 13-32. âyetler arasında anlatılan Habîb en-Neccâr kıssasına dair en ufak bir detay verilmemektedir.³⁴ Oysa Habîb en-Neccâr, Hz. Peygamber'in ashabı, büyük İslâm âlimleri ve kumandanları gibi Allah'ın dinine ve peygamberine destek çıkanların isimlerinin asla unutulmayacağı, Allah nezdinde de çok büyük bir makama ulaşacakları vurgulanabilir ve İslâm tarihinden bir örnekle konu zenginleştirilebilirdi. Bu

33 Nehir Aydın Gökduman, *Canım Rehberim Kur'an'ım* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2019).

34 Hasan Uzun, *Kur'an'a Konan Bal Arısı* (İstanbul: Ravza Yayınları, 2018), 24-28, 85-100; Hasan Uzun, *Kalbi Atanlara 83 Ayette Yasin Hikayesi* (İstanbul: Ravza Yayınları, 2020), 29-40, 50-55.

çalışmalarda dikkat çekilmesi gereken yönlerden bir diğeri ise âyetlerin tek tek tefsir edilmesinin getirdiği sıkıcılık olabilir. Oysa burada aynı konudan bahseden âyetler aynı pasajda verilip açıklansa belki daha sürükleyici bir eser ortaya çıkabilirdi. Hatta sûrenin başında sûrede hangi konuların işlendiği genel olarak verilebilirdi. Ancak yine de bu yöntemin, geliştirilerek diğer sûrelere de uygulanabilecek yeni bir perspektif sunduğu belirtilmelidir. Eserler, çocuklar için Kur'an'ın tamamına yapılacak bir tefsir çalışmasına da ışık tutmaktadır. Üçüncü eser olan *Arkadaşım Kur'an* kitabı ise âyet âyet değil de sûrenin muhtevasına yönelik sebeb-i nüzulden de faydalanılarak yapılan öyküleyici tefsir çalışmasıdır. Eserde Fil sûresinden Nas'a kadar olan sûrelerin tamamı, bunun yanında Fatiha, Asr, Tekâsür, Kadr, İnşirah ve Alak sûrelerinde bahsedilen hususlar, sohbet şeklinde genellikle her âyetin mealine birebir değinmeksizin anlatılmaktadır. Buradaki amaç daha çok sûrenin içeriği hakkında bilgi vermektir. Yoksa sûredeki bütün âyetleri tek tek açıklamak gibi bir hedef gözetilmemiştir.³⁵

2. Kur'an ve Tefsir Temalı Çocuk Eserlerinde Bazı Eksiklikler ve Öneriler

Popüler bilim ve öyküleyici anlatımın hâkim olduğu Kur'an ve tefsir temalı çocuk eserlerinde birtakım eksikliklerin olduğu görülmektedir. Popüler bilimle tefsirin harmanlandığı çalışmalarda, öykünün ana teması olan insan uzvunun veya nesnenin Kur'an'da açıkça yer almaması öyküleri çeşitlendirme hususunda yazarları sınırlandırmaktadır. Oysa Kur'an-ı Kerim'deki insanın ve kâinâtın yaratılışındaki mükemmelliğe delalet eden umumi âyetleri burada giriş için kullanmak hem bilimsel tefsir eleştirisinin ortadan kalkmasına vesile olacak hem de kevnî âyetler çocukların dikkatlerine sunulmuş olacaktır.

Kur'an ve tefsir temalı çocuk edebiyatında öyküleyici tefsir yöntemi, henüz standart bir biçim kazanmamış olsa da bu yaklaşımın geliştirilerek Kur'an'ın daha geniş bir bölümüne uygulanması, pedagojik ve dini açıdan önemli kazanımlar sağlayabilir. Mevcut çocuk kitaplarında öyküleştirilen âyetlerin genellikle sınırlı temalar etrafında yoğunlaştığı, özellikle Lokman ve Hucurât sûrelerindeki ahlaki öğretilerin tekrarlandığı gözlemlenmektedir. Oysa Kur'an, yalnızca ahlaki mesajlarla sınırlı olmayan, bireysel sorumluluk, emek, toplumsal düzen ve ibadet hayatına dair geniş bir içerik sunmaktadır. Bu çerçevede, "*İnsan için ancak çalıştığının karşılığı vardır*"³⁶ ve "*Hiç kimse bir başkasının yükünü yüklenmez*"³⁷ gibi âyetler hem çocukların hem yetişkinlerin değer dünyasında önemli karşılıklar bulabilecek niteliktedir. Bu tür âyetlerin öyküleştirilerek çocuklara sunulması hem dini mesajların içselleştirilmesini kolaylaştırabilir hem de çocuğun birey olarak sorumluluk bilinci kazanmasına katkı sağlayabilir.

Öte yandan öyküleştiriminin yalnızca ahlaki temalarla sınırlı kalmaması, ibadet ve muamelât alanındaki bazı ahkâm âyetlerinin de pedagojik duyarlılıkla çocuklara

35 Süleyman Ezber, *Arkadaşım Kur'an* (İstanbul: Çelik Yayınevi, 2023), 30-54.

36 en-Necm 53/39

37 en-Necm 53/38.

aktarılabılır hale getirilmesi mümkündür. Örneğin İslam'da içki yasağı, Ramazan orucu, zekât ve cuma namazı gibi uygulamalara dair hükümler, yaş gruplarına uygun şekilde kurgulanarak anlatılabilir. Bu tür bir yaklaşım, çocukların dinî metinlerle daha erken yaşta ve anlamlı bir bağ kurmalarını teşvik edecek, din eğitiminin anlatım boyutuna yeni bir zenginlik katacaktır.

2.1. Âyet Meallerinin Çocukların Seviyesine Uygun Olmaması

Kur'an ve tefsir temalı çocuk eserlerindeki temel problemlerin başında âyet meallerinin çocukların algı seviyesi düşünülmeden yetişkinler için olan meallerden birebir aktarılması sorunu gelmektedir. Çocuğa göreliği düşünürken âyetin anlamının buharlaşması ve âyetin gerçek anlamından koparılması nasıl önemli bir sorun ise âyet meallerinin çocuğun seviyesine uygun olarak ifade edilememesi de aynı şekilde sorundur.

Çocukların algı seviyesine uygun bir şekilde çevrilmediği görülen ve bu konuda en fazla öne çıkan âyetlerden birisi Hucurat Sûresi 12. âyetidir. Zira söz konusu bu âyet, çocuklar için öyküleştirmeye son derece müsaittir. Bu nedenle ilgili âyetten geçen zan, tecessüs ve gıybet konuları görebildiğimiz kadarıyla çocuklara yönelik yazılan birçok eserde vazgeçilemeyen ana temalardandır. Bu çalışmalarda söz konusu âyetteki tecessüs kavramı “başkalarının kusurlarını araştırmak”, gıybet kavramı ise “başkalarının arkasından konuşmak” şeklinde açıklanırken âyetteki zan kavramının ise çoğunlukla âyetten geçtiği gibi “zan” olarak verilmesi dikkat çekmektedir. Örneğin çocuklara zan, dedikodu, hırs, kalp kırma ve yalan konularının anlatıldığı bir çalışmada yazar, “zan” kavramı için Hucurât Sûresinin 12. âyetine referansta bulunmaktadır. Yazarın burada kullandığı meal aynen şu şekildedir: *“Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının; çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Birbiriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin...”*³⁸ Burada âyetin ilk kısmında yer alan ve bazen yetişkinler tarafından bile tam olarak kavranmadığı görülen “zan” kavramı olduğu gibi verilmiştir.³⁹ Oysa bu kavram, yetişkinler için olan tefsirlerde dahi “gerçek bilgi ve kanıt değil tahmine dayalı hüküm, kesin bilgiye dayanmayan her iş ve iyi insanlar hakkında kötü şeyler düşünmek” olarak tefsir edilmiştir.⁴⁰ İlgili âyetin mealı konusunda aynı problemi başka çocuk eserlerinde de görmek mümkündür. Nitekim bir başka çalışmada âyetin mealı daha serbest bir çeviriyle *“Zannın çoğundan kaçının. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerini arkasından çekiştirmesin...”* şeklinde verilmiştir. Burada da “zan” kavramının kitabın hitap ettiği yaştaki çocukların algı seviyesinin üzerinde olduğu açıktır. Böylesi durumlarda yazarın bu kapallılığı ilerleyen satırlarda yapacağı bir açıklamayla gidermesi beklenir. Ancak söz

38 el-Hucurât 49/12.

39 Fatma Sema Sekban, *Yok Artık Pelin* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2022), 30-35.

40 Ebû İshâk ez-Zeccâc, *Me'âni'l-Kur'ân ve İrâbuh, Abdülcelîl Abdüh Şelbî* (Beyrut: Âlemü'l-kütüb, 1405/1988), 5/36; Ebû Mansur el-Mâtürîdî, *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*, thk. Mecdî Bâslûm (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1426/2005), 9/335; Fahrüddîn er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, 28/110; Hayrettin Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir* (Ankara: DİB. Yayınları, 2006), 5/96.

konusu bu kapalılığın ilerleyen satırlarda da giderilmemesi dikkat çekmektedir.⁴¹ Ancak birkaç sayfa sonra “zan” kavramının iyi veya kötü olmak üzere iki çeşidinin olduğu açıklanmış, ancak bu hem geç kalmış bir açıklama olmuş hem de “başkaları hakkında sürekli kuşkucu olmamayı ve iyice araştırmadan bir konuda karar vermemeyi” ifade eden “zan” kavramı tam olarak izah edilememiştir.⁴²

Âyet meallerinin çocuk algısının üzerinde olduğuna dair bir başka örnek olarak hırslı olmanın kötülüğünü anlatmak üzere bazı çocuk eserlerinde atıfta bulunulan Müddessir Sûresinin 14-17. âyetleri verilebilir. Burada verilen ve Diyanet İşleri Başkanlığı’nın mealinden alındığını tespit ettiğimiz âyetin çevirisi şu şekildedir: “*Önüne nimetleri serdikçe serdiğim, arkasından daha fazla vermeme bekleyen kişiyi! Hayır, umduğu gibi olmayacak! Çünkü o, âyetlerimize karşı inatla direnmektedir. Ben de onu sarp bir yokuşa süreceğim!*”⁴³ Burada verilen mealin de yine yukarıda olduğu gibi yetişkin insanın bile anlamakta zorlanacağı bir Türkçeye çevrildiği söylenebilir. Mesela bu mealde “*Önüne nimetleri serdikçe serdiğim, arkasından daha fazla vermeme bekleyen kişiyi!*” cümlesinin bir yüklemi bulunmamaktadır. Belli ki burada verilmeyen yüklem, birkaç cümle sonra gelen “*Ben de onu sarp bir yokuşa süreceğim!*” ifadesinde gizlidir. Öte yandan âyetin azılı bir müşrik olan Velid b. Muğire’den söz ettiğini, eserde bahsedildiği gibi öğretmenin verdiği notu az bulan Pelin’in çocuksu hırslıyla ilgili olmadığını ve âyet mealinin son cümlesindeki “*Ben de onu sarp bir yokuşa süreceğim!*” ifadesinden çocuğun bir şey anlamayacağını belirtmeye ise ihtiyacı bulunmamaktadır.⁴⁴

Buna peygamber kıssalarına odaklanan çocuk eserlerinden Hz. Âdem’in “halife” olarak yaratılmasını da örnek olarak verebiliriz. Yüce Allah Bakara sûresinde meleklerle hitaben “*Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım*”⁴⁵ buyurur. Bugün lisans öğrencilerine “Âyetteki halifeden ne anlıyorsunuz?” sorusunu yönelttiğinizde tatmin edici cevaplar alamayabilirsiniz. Peki, 7-9 yaşındaki çocuklara yönelik yazılmış bir eserdeki “halife” kavramından çocuk ne anlamalı? Nitekim bu durumun farkına varan bazı çalışmalarda kavram, “*Yeryüzünde bir idareci yaratacağım.*” veya “*Allah, Âdem’i yaratmak ve yeryüzünde kendi adına iş yapacak bir halife yapmak istedi.*” şeklinde çevrilmiştir.⁴⁶ Oysa tefsirlerde açıklandığı üzere Allah’ın yeryüzünde yaratacağı halife ya Allah’ın halifesidir ya da daha önce yeryüzünde yaşamış şuurlu varlıkların halifesidir; onların yerine gelmiş, onların yerini almıştır. Yani Hz. Âdem’in ve neslinin halifeliği hususu, Allah’ın mülkü bulunan yeryüzünde O’nun iradesine uygun yaşamak ve talimatı doğrultusunda hareket

41 Nehir Aydın Gökdoğan, *Canım Rehberim Kur'an'ım -Herkesten Kaçan Çocuk-* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2019), 22.

42 Fatma Sema Sekban, *Yok Artık Pelin* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2022), 30-35.

43 Müddessir 74/14-17.

44 Sekban, *Yok Artık Pelin*, 101-102.

45 el-Bakara 2/30.

46 Mehmet Doğru, *Allah'ın Elçileri Hazreti Âdem Aleyhisselâm* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2016), 3; Süheyl Seçkinoğlu, *Sevgili Kur'an'ımdan Öyküler* (İstanbul: Timaş, 2014), 12.

etmesinden ibarettir.⁴⁷ Dolayısıyla söz konusu çalışmalarda takdim edildiği üzere Hz. Âdem ve neslinin “idareci olması” veya “Allah adına iş yapacak halife olması” çocuklar için yeterince açıklayıcı olmadığı gibi âyetin tefsiri olması bakımından da noksanır.

Sonuç olarak DİB veya bir başka mealdeki birçok âyet çevirisi, çocukların bilişsel düzeyine uygun düşmemektedir. Bu sebeple çocuk kitaplarında verilecek âyet meallerinin, anlamın buharlaşmamasına özen gösterilerek çocuk düzeyinde dikkate alınarak tekrar ifade edilmesi daha doğru bir yöntem olacaktır.

2.1. Öykünün İsrailiyyâta Kurban Edilmesi

Kur'an kıssaları söz konusu olduğunda yetişkinler için yazılan eserlerde olduğu gibi çocuklar için yazılan eserlerde de yine en büyük problemlerin başında isrâiliyyat kaynaklı rivayetler gelmektedir. Kıssalardaki bazı boşlukların Kitâb-ı Mukaddes kaynaklı bilgilerle doldurulması tefsir eserlerinde olduğu gibi birçok çocuk kitabında da karşımıza çıkmaktadır. Yaratılış ve Hz. Âdem ile ilgili kıssalar, çocuk eserlerinde de isrâiliyyât kaynaklı bilgilerle zenginleştirilen öykülere örnek olarak verilebilir. Nitekim Hz. Havva'nın yaratılışı meselesi, çocuklara yönelik bazı Kur'an/Peygamber kıssaları eserlerinde aynen şu şekilde anlatılmaktadır:

Âdem uzun süre cennette yalnız yaşamıştı. Konuşup teselli bulacağı ve yalnızlığını paylaşıacağı kimse yoktu. Bir gün Âdem yalnız başına uyumuştı. Uykusundan uyanınca yanında bir kadın buldu. Kadına baktı ve aralarından şu konuşma geçti: Âdem: Sen kimsin? Ben bir kadını! Adın ne? Ben adımı bilmem. Âdem bu kadına sevinmişti. Onun canlı ve hareket ettiğini görünce ‘Sen Havva’sın’ dedi. Melekler, onu imtihan etmek için yanına gelip kadının adını sormak istediler. Onların, ‘Ey Âdem! Bunun adı nedir’ sorularına Hz. Âdem, ‘Onun adı, Havvâ’dır’ cevabını verdi.⁴⁸

Bu anlatımda Hz. Havva'nın Hz. Âdem'in sol kaburga kemiğinden yaratıldığı ve bu kaburga kemiğinin yerine et konulduğuna dair klasik tefsirlerde yer alan bazı detaylara yer verilmemektedir.⁴⁹ Hz. Âdem'in uyuduğu bir sırada Hz. Havva'nın onun sol kaburga

47 Karaman vd., *Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*, 1/100.

48 Seyyid Kutub-Abdulhamid Cude es-Sahhar, *Kur'an-ı Kerimden Dini Hikâyeler*, çev. Mustafa Runyun (İstanbul: Hisar Yayınevi, 1977), 13-14; Mehmet Doğru, *Allah'ın Elçileri Hazreti Âdem Aleyhisselâm* (İstanbul: Damla Yayınevi, 2016), 7-8; Süheyl Seçkinoğlu, *Sevgili Kur'an'ımdan Öyküler* (İstanbul: Timaş, 2014), 18-19; Ahmet Efe, *Çocuklar ve Gençler İçin Peygamberler Tarihi Ansiklopedisi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 2019), 21.

49 Mesela Râzî, bu hadise hakkında Süddî kanalıyla bazı sahâbeden şöyle bir rivayet aktarmıştır: Allah, İblisi cennetten çıkarıp Hz. Âdem'i cennete yerleştirdiğinde Hz. Âdem orada tek başına kalmıştı. Onunla yalnızlığını giderecek kimse yoktu. Bu nedenle Allah, ona bir uyku verir, sonra da sol tarafının kaburga kemiklerinden birisini alıp yerine et koyar ve o kaburgadan Havva validemizi yaratır. Hz. Âdem, uykudan uyanınca başucunda oturan bir kadın bulur ve ona “Sen kimsin?” diye sorar. O, “Bir kadın” diye cevap verir. Hz. Âdem “Niçin yaratıldın?” diye sorunca o; “Sen bende huzur bulasın diye yaratıldım” cevabını verdi. Melekler, “Onun ismi ne?” diye sorunca Havva dedi. Niçin öyle isimlendirildiği şeklindeki soruya ise “Çünkü o canlı bir şeyden yaratılmıştır.” cevabını verir. Bkz. Râzî, *Mefâtihü'l-gayb*, 3/451.

kemiğinden yaratıldığına dair bu rivayetler ile Tevrat'taki Hz. Âdem anlatısı hemen hemen aynıdır.⁵⁰ Söz konusu çocuk eserlerinde bu detayların verilmemesi, kıssanın diğer kısımlarının sahih olup bu kısmının sahih olmamasıyla ilgili değildir. Bu kırpma, kanaatimizce modern dönemde kadının kaburga kemiğinden yaratılmasına dair olumsuz yaklaşımın bir sonucudur. Belki bu kırpma neden sol kaburga kemiğinden yaratıldığına dair çocukların meraklı sorularına muhatap olmaktan kaçınmak sebep olmuş olabilir diye düşünülebilir. Ancak söz konusu eserlerde çocuğa göreliliğin her zaman gözetilmediğine dair sayısız örneğin bulunması bu mazereti kabul etmeye engel olmaktadır. Oysa bazı çocuk eserlerinde Hz. Havva'nın yaratılışı yukarıda bahsettiğimiz eksikliklerden uzak bir şekilde çocuğa göreliliği de ihmal etmeden 'Allah'ın cennette Hz. Âdem'e arkadaş olmak üzere Havva annemizi yarattığı ve bir ağaç dışında cennetin bütün nimetlerini onlara helal kıldığı' şeklinde geçirilmiştir.⁵¹ Sonuç olarak insanın yaratılışı konusunda bildiklerimiz bilmediklerimiz yanında çok çok azdır. Dolayısıyla sanki insanın yaratılışındaki her ayrıntıya dair bilgi sahibiymiş gibi aradaki bazı boşlukları da sahih olmayan rivayetlerle doldurmak, çocuklarda ve hatta dini bilgi konusunda yeterli bilgi sahibi olmayan ebeveynlerinde sahih olmayan bir inanç oluşturmaktadır.

İsrâiliyyât genellikle kıssalar çerçevesinde aktarıldığından aslında popüler bilim ve öyküleyici anlatımda pek yer bulmaması beklenebilir. Ancak öyküleyici çocuk eserleri bölümünde bazen de peygamber kıssalarının güncel bir öykünün parçası kılındığı görülmektedir. İşte buralarda da isrâiliyyât problemi karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz eserlerde isrâiliyyât türü bilgilere yer verilmesi kadar tefsirlerdeki isrâilî bilgilerin içselleştirilmesinden dolayı kıssanın bütüncül bir şekilde aktarılamaması da ayrı bir problem teşkil etmektedir. Mesela Kur'an'da Hz. Dâvûd kıssası Bakara, Enbiyâ, Naml, Sebe ve Sâd sûrelerinde detaylı olarak anlatılmakta ve bu sûrelerin bazılarında Hz. Süleyman birlikte zikredilmektedir. İki kıssa arasındaki bağlantıdan dolayı Hz. Dâvûd ile Hz. Süleyman kıssasının birlikte anlatılması doğaldır. Ancak Hz. Dâvûd kıssası çoğu kitapta Tâlût-Câlût meselesi üzerinden kurgulanmıştır.⁵² Kur'an'da geçmediği halde "iki annenin davası" olayı söz konusu eserlerde geniş yer tutmasına rağmen Sâd sûresi 21-25. âyetlerde geçtiği halde Hz. Dâvûd'a gelen iki davacı olayı hakkında anlatılanlara çoğu kitapta yer verilmemektedir. Söz konusu âyetlerdeki içeriğin çocuklara aktarılamaması, tefsirlerdeki isrâiliyyâtın bağımsız yazarların âyetlere yaklaşamamalarından kaynaklanmaktadır. Zira tefsirlerde Hz. Dâvud'un, pencereden bakarken gayri ihtiyarî gördüğü bir kadından etkilendiği, kadının kocasından kurtulmak için onu savaşa gönderdiği, adam öldükten sonra da o kadınla evlendiği aktarılmaktadır. Müfessirlerin birçoğu, kaynağı Tevrat olan bu rivayeti ya olduğu

50 *Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar* (İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2015), Yar.1:21-23.

51 Yılmaz Yenidinc, *İlk İnsan, İlk Peygamber Hz. Âdem Aleyhisselam* (İstanbul: Nesil Çocuk, 2021), 11; Bilgenur Çorlu, *Peygamber Hikayeleri Yazı Dizisi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 26; Mehmet Yaşar Kandemir, *Peygamberleri Öğrenelim* (Ankara: Tahlil Yayınları, 2022), 9.

52 Bilgenur Çorlu, *Peygamber Hikayeleri Yazı Dizisi* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013), 159-163.

gibi ya da tevil yoluna giderek nakletmişlerdir.⁵³ Müfessirlerin bu konu ile ilgili aktardıkları haberlerde, İsrâiliyyât etkisinde kaldıkları ve bu rivayetlerin peygamberlik makamıyla bağdaşmadığı hususu izahtan varestedir. Oysa Kur'an'da söz konusu davanın öncesinde Hz. Dâvûd'un güzel sıfatlarla övüldüğü görülür. Dolayısıyla Hz. Davud kıssasını bu âyetler ekseninde kurgulamak, Hz. Dâvûd kıssasının çok daha etkileyici bir şekilde aktarılmasını sağlayacaktır.

Sâd sûresi 21-25. âyetlere göre kıssa, bir dava ve adalet vurgusuyla anlatıldığından kıssanın, hüküm sahibi kişilerin adaletle karar vermesi bağlamında değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu olayda, hüküm sahibinin kararını etkileyecek eylem ve söylemlerden kaçınmanın önemi de ortaya çıkmaktadır. Ayrıca verilen hükmün yanlışlığı fark edildiğinde bunda ısrar etmemek de adalet için son derece önemlidir. Nitekim Hz. Dâvûd, davalarda yaşanması mümkün olan bir durumdan yani yanlış hükmünden geri dönmüş ve Allah'a sığınarak tevbe etmiştir. Bazı müfessirler, bu davada Hz. Dâvûd'un iki kişiden birini dinlemeden aceleyle karar verdiğini ve bundan dolayı hata yaptığını dile getirmişlerdir. Bu durumda Hz. Dâvûd hata yaptığını anlamış ve Allah'a yönelerek bağışlanma dilemiştir. Bu bağlamda Sâd sûresindeki iki davacı olayı, çocuklara hem adaletle hüküm vermenin hem de yanlış hükümde ısrar etmemenin önemini kavrayabileceğinden, çocukların seviyesine uygun bir içerik niteliği taşımaktadır.⁵⁴ Sonuç olarak Kur'an eksenli çocuk eserleri yazarlarının âyetin tefsiri hakkında mutlaka işin uzmanından destek alması gerektiği, bu olmadığında âyetlerle ilgili yanlış veya eksik değerlendirmelerin söz konusu olabileceği görülmektedir.

3. Kur'an ve Tefsir Temalı Çalışmaları Çocuklara Ulaştırmak

Nitelikli çocuk eserlerinin yazımı ve yayımlanması kadar önemli olan bir başka husus ise çocukların bu tür eserlerle buluşturulmasıdır. Daha çok online ticaret platformlarında satışa sunulan eserlerin, ebeveynler tarafından satış rakamları, okuyucu yorumları üzerinden değerlendirilerek satın alındığı söylenebilir. Oysa dini bilinci olsa da konu hakkında yeterli bilgisi olmayan ebeveynlerin ticari gayelerle yazılan niteliksiz eserlerle nitelikli eserler arasında isabetli karar verememesi gibi bir durum ortaya çıkmaktadır. Burada araştırmacıların, çocuklara yönelik yapılan yayınları akademik ölçütlere göre değerlendirmelerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Hatta çocuklara yönelik yazılan dini literatürün tahlil edildiği, hitap ettiği yaştaki çocuğa uygun olup olmadığı, yazı puntosu, görsel seçimi gibi hususlar açısından puanlandığı uygulamaların yapılması gerekmektedir. Nitekim bu konuda yakın zamanda kurulan "yayındedektifi.com" adlı online platform güzel bir adım olarak görülebilir. Çocuklara yönelik hazırlanan nitelikli eserlerin ebeveynlere ve çocuklara ulaştırılmasında özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'na düşen bazı sorumlulukların

53 Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'ân*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Mekke: Dâru't-terbiye ve't-türâs, 1420/2000), 21/175-189; Ebû'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Habîb el-Basrî el-Mâverdî, *en-Nüket ve'l-'uyûn* (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1431), 5/85-89.

54 Kurun, *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an Kıssaları Eserlerinin Üslup ve Muhteva Açısından Analizi*, 44-47.

da olduğunu düşünmekteyiz. Zira Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan nitelikli çocuk eserlerinin dahi çocuklara ulaşmasının yeterli düzeyde olmadığı müşahade edilmektedir. Bu konuda teklif edeceğimiz aşağıdaki üç husus değerlendirilebilir.

Halk kütüphanelerinde Diyanet İşleri Başkanlığı başta olmak üzere dini çocuk edebiyatının son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Örneğin Rize ve Trabzon Halk Kütüphanelerinde yaptığımız incelemede Diyanet İşleri Başkanlığımız tarafından yayımlanan nitelikli eserlerin dahi bu kütüphanelerin raflarında yer almadığı görülmüştür. Şüphesiz bu önemli bir eksikliktir. Halk kütüphanelerinde bu tür kitap bölümlerinin zenginleştirilmesi hususunda il ve ilçe müftülüklerinin bir çalışma yapması son derece önemlidir. Bu konuda cemaatten de destek alınarak çocuklarımız için telif edilen nitelikli eserlerin tabana yayılması hususunda gayret gösterilmesi gerekmektedir.

Çocuk eserlerinin ebeveynlere ve çocuklara ulaştırılmasındaki önemli mekânlardan bir diğeri ise camilerimizdir. Camilerimizin bir köşesinde başta Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınları olmak üzere diğer yayınevlerinden onay verilen eserlerin çocukların istifadesine sunulması bir yöntem olarak düşünülebilir. Bu yöntemle, hem çocukların nitelikli dini çocuk eserleriyle buluşturulması hem de çocukların ve ebeveynlerin camiden edindiği kitap yoluyla camiyle olan bağının güçlenmesine katkı sağlanabilir. Böylelikle camilerimizin sadece dini ibadetlerin yapıldığı bir mekân olmaktan öte geçmişten günümüze değin taşıdığı ilim ve irfan yuvası olma özelliği güçlendirilebilir. Bu uygulama din görevlisinin takibinde kütüphane mantığıyla çalışabileceği gibi zaman zaman kitapların çocuklara hediye edilerek yerine yenilerinin konulması gibi bir yöntem de izlenebilir.

Yaz Kur'an Kurslarında çocukların dini bilincine katkı sağlayacak bazı çocuk eserlerinin okutulması ve kurs sonunda yine gerek başkanlığın gerekse halkın veya cami cemaatinin desteğiyle nitelikli çocuk eserlerinden çocuklarımıza hediye edilmesi düşünülebilir. Çocuklar yaz kurslarında yukarıda bahsettiğimiz Cami Çocuk Kütüphanesini keşfedecek ve okul dönemi içerisinde buradan kitap temininde bulunabilecektir.

Sonuç

2000 yılından sonra dini içerikli çocuk kitaplarında gözle görülür bir artış olmuştur. Çocuklar için hazırlanan bu tür eserlerin içerisinde Kur'an/Tefsir temalı çocuk eserlerinin de büyük bir pay aldığı belirtilmelidir. Bu artış, dini içerikli çocuk eserlerindeki çeşitliliği artırmakla birlikte bu alanda yazılan eserlerdeki niteliğin sorgulanması mecburiyetini de beraberinde getirmiştir.

Kur'an/Tefsir temalı çocuk eserleri, yöntem ve içerik açısından tıpkı yetişkinler için olan tefsir eserleri gibi çeşitli ekollere ayrılmaktadır. Ancak bunlar içerisinde özellikle popüler bilimle kevnî âyetlere vurgu yapan çalışmalar ile öyküleştirme yöntemini kullanan çalışmaların bazı eksikliklerine rağmen dikkat çekici nitelikte olduğu görülmektedir. Popüler bilimle tefsirin harmanlandığı bu tür çalışmaların Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yapılacak bir proje kapsamında daha da çeşitlendirilmesi yerinde olacaktır.

Burada öykünün ana teması olan insan uzvunun veya nesnenin Kur'an'da açıkça yer almaması öyküleri çeşitlendirme hususunda yazarları sınırlandırmaktadır. Oysa Kur'an-ı Kerim'deki insanın ve kâinâtın yaratılışındaki mükemmelliğe delalet eden umumi âyetleri burada giriş için kullanmak hem bilimsel tefsir eleştirisinin ortadan kalkmasına vesile olacak hem de kevnî âyetler çocukların dikkatlerine sunulmuş olacaktır.

Kur'an ve Tefsir temalı çocuk eserlerinde dikkat çekici bir diğer tür ise öyküleyici tefsir yöntemidir. Burada tek tip bir öyküleyici tefsirden bahsetmek mümkün değilse de bu çalışmaların nitelik olarak geliştirilerek belki Kur'an'ın büyük bir kısmına teşmil edilmesi yerinde olacaktır. Kur'an'da binlerce âyet yer almasına rağmen öyküleştirilen âyetlerin hep belirli konular etrafında sıkıştığı görülmektedir. Oysa sadece değerler eğitimi bağlamında değil ahkâma dair bazı âyetlerin dahi çocuklar için öyküleştirilmesi mümkündür. Bu bağlamda İslam'da içki yasağı, Ramazan orucu, zekât, Cuma namazı gibi ahkâma dair âyetlerin çocuklar için öyküleştirilmesinde bir sakınca olmasa gerektir.

Bu alanda önemli konulardan birisi de mevcut nitelikli çalışmaların hedef kitleye ulaştırılması problemidir. Bu konuda cami, 4-6 yaş kursları, halk kütüphanelerinin bu kitaplarla desteklenmesi velilere DİB başta olmak üzere nitelikli çocuk eserlerinin ulaştırılması noktasında projeler geliştirilmelidir. Bu bağlamda il ve ilçe müftülüklerinin söz konusu nitelikli eserleri halk kütüphanelerine tedarik etmesi önemli bir adım olacaktır. İkinci bir adım ise camilerimizin bir köşesinde geleceğimizin teminatı olan çocuklarımız için bir kütüphane oluşturulmasıdır. Bu tür eserlerin camilerde, 4-6 yaş kurslarında Kur'an kurslarında reklamlarının yapılması, tanıtımlarının yapılması da önem arz etmektedir.

Kaynakça | References

- Ali, Meha. *Bir Ayet Bir Hikâye*. İstanbul: Nar Yayınları, 2009.
- Arvas, Selcen Yüksel. *Benim Kur'an'ım*. İstanbul: Nesil Yayın Grubu, 2015.
- Arvas, Selcen Yüksel. *Hikâyelerle Çocuklara 40 Ayet*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2019.
- Ateş, Süleyman. *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*. 12 cilt. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, 1988.
- Başaran, Ayla. *Salih'in Kur'an Günlüğü*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2021.
- Bikan, A. Fuat. "Çocuk edebiyatı, kavram ve mahiyet", *Hece çocuk edebiyatı özel sayısı*. Ankara: Hece Yayınları, 2005.
- Çorlu, Bilgenur. *Kur'an-ı Kerim'deki Sureleri Tanıyalım*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Çorlu, Bilgenur. *Peygamber Hikayeleri Yazı Dizisi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Demirdöğen, Melek & Eroğlu, Ayşe. "İslami Çocuk Edebiyatı". *Turkish Studies – Language*. 16/1, 2021.
- Doğru, Mehmet. *Allah'ın Elçileri Hazreti Âdem Aleyhisselâm*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2016.
- Efe, Ahmet. "Edebiyatımızda Öze Dönüş Hakkında". *Türk Dili Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı 756* (2014): 228-229.
- Ekinci, Abdürrahim. "Kur'an'da Hayvanların Zikredilmesinin Hikmetleri", *GİBTÜ İslami İlimler Fakültesi Dergisi SIRAT* 2/2 (2021), 113-130.
- GK, Tasaro. *Benim Kur'an Hikayelerim*. çev. Hatice Kübra İpek. İstanbul: Çelik Yayınevi, 2021.
- Gökdoğan, Nehir Aydın. *Canım Rehberim Kur'an'ım*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2019.
- Gül, Mehmet Nezir. *Cemil Dede Namaz Surelerini Anlatıyor*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011-2012.
- Güner, Bülent-M. Dursun Çitci. "Popüler Bilim Anlayışı ve Coğrafyanın Popülerliği, Bilim ve Teknik Dergisi Örneği", *Popular Science Conception and The Popularity of Geography, The Sample of Bilim ve Teknik Journal*, (ts.), 135-136.
- Kara, Ayşe Serra. *Öykülerle Namaz Sureleri*. Konya: Kayalıpark Yayınları, 2016.
- Karaman, Hayrettin vd., *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Karatay, Halit. "Çocuk Edebiyatı Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler", *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*, ed. Tacettin Şimşek. Ankara: Grafiker Yayınları, 2020.
- Kızılkaya, Nazlı Hilal. *Çocuğumla 1 Ayet 1 Hadis 1 Hikâye*. İstanbul: Mavi Lale Yayınları, 2010.
- Koçyiğit, Hikmet. "Çocuklar İçin Tefsir Yazımı". *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 16, 2020.
- Kurun, Hatice. *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an Kıssaları Eserlerinin Üslup ve Muhteva Açısından Analizi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2015.
- Kutub, Seyyid-Abdulhamid Cude es-Sahhar. *Kur'an-ı Kerimden Dini Hikâyeler*. çev. Mustafa

- Runyun. İstanbul: Hisar Yayınevi, 1977.
- Mâverîdî, Ebû'l-Hasen. *en-Nüket ve'l-uyûn*. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1431.
- Mâtürîdî, Ebû Mansur. *Te'vîlâtü Ehli's-sünne*. thk. Mecdî Bâslûm. 10 cilt. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1426/2005.
- Özdemir, Emin - Adnan Binyazar. *Yazmak Sanatı*. İstanbul: FOM Kitap, 2018.
- Öze, Özkan. *Büyük Karanlığın Sırrı*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Öze, Özkan. *Mucizeler Fabrikası*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Râzî, Fahrüddîn. *Mefâtîhu'l-gayb*. 32 cilt. Beyrut: Dâru'ihyâ't-türâsi'l-Arabî, 1420.
- Seçkinoglu, Süheyl. *Sevgili Kur'an'ımdan Öyküler*. İstanbul: Timaş, 2014.
- Sekban, Fatma Sema. *Yok Artık Pelin*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2022.
- Seyyid, Mecdi Fethi. *Çocuklar İçin Namaz Sureleri ve Tefsiri*. çev. Halil Aldemir. İstanbul: Polen Yayınları, 2007.
- Şemseddin, Rıza. *Kur'an Bahçesi*. İstanbul: Nar Yayınları, 2014.
- Şimşek, Tacettin. *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Rengârenk Yayınları, 2002.
- Taberî, Ebû Ca'fer. *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-Kur'an. Mekke*. Dâru't-terbiye ve't-türâs, ts.
- Tökel, Dursun Ali. "Eskilerde Çocuk Eğitimi: Çocuk Edebiyatı Gözüyle Eskiye Bakmak". *Hece Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*. Ankara: Hece Yayınları, 2005, 76-88.
- Turanalp, M. Fatih. *Dinî İçerikli Çocuk Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017.
- Uslu, Tarık. *Şu Acayip Şeyler*. 23 cilt. İstanbul: Uğurböceği Yayınları, 2008.
- Uzun, Hasan. *Kur'an'a Konan Bal Arısı Bir Nahl Sûresi Hikâyesi*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2018.
- Uzun, Hasan. *Kalbi Atanlara 83 Ayette Yasin Suresi*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2020.
- Yalçın, Alemdar -Gıyasettin Aytaş. *Çocuk Edebiyatı*. 6. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.
- Yenidinc, Yılmaz. *İlk İnsan, İlk Peygamber Hz. Âdem Aleyhisselam*. İstanbul: Nesil Çocuk, 2021.
- Yıldırım, Nurcan. *Âyet Âyet Keşfet Bitkiler*. İstanbul: Multibem Yayınları, 2022.
- Yıldırım, Nurcan. *Âyet Âyet Keşfet Hayvanlar*. İstanbul: Multibem Yayınları, 2022.
- Yıldırım, Nurcan. *Âyet Âyet Keşfet Kâinat*. İstanbul: Multibem Yayınları 2024.
- Yıldız, Esranur. *Çocuklar İçin Hazırlanan Kur'an/Tefsir Çalışmalarının Değerlendirilmesi*. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.
- Yüceer, Elif. *Yürüyüş "Hikâyelerle Lokman Suresi"*. Ankara: TDV Yayınları, 2021.
- Yüceer, Elif. *Hazineye Açılan Kapı "Hikâyelerle Fâtihâ Suresi"*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2023.
- Zeccâc, Ebû İshâk. *Me'âni'l-Kur'an ve İrâbuh. Abdülcelîl Abduh Şelbî*. 5 cilt. Beyrut: Âlemü'l-kütüb, 1405/1988.